

Slaven Ružić

(Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb)

Dražen Živić

(Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Područni centar Vukovar)

RATNI MORTALITET SRBA (BIVŠE) OPĆINE VUKOVAR TIJEKOM 1991.

UDK 314.4(497.5=861 Vukovar)''1991''

Pregledni rad

Primljeno: 15. 8. 2012.

Na temelju dostupnih podataka iz arhivskog gradiva Republike Srpske Krajine koje se čuva i obrađuje u Hrvatskom memorijalno-dokumentacijskom centru Domovinskog rata, kao i tiskovina srpske provenijencije iz 1990-ih, prikazana je i interpretirana veličina i struktura ratnoga mortaliteta srpskog stanovništva (vojnika i civila) s prijeratnim prebivalištem na području bivše Općine Vukovar kao prilog poznavanju izravnih i ukupnih demografskih ratnih gubitaka vukovarskog područja tijekom 1991.

Ključne riječi: Vukovar, rat, Srbi, ratni mortalitet, demografski gubitci, Republika Srpska Krajina

Uvod

U povijesti Hrvatskoga domovinskog rata, posebice tijekom ratnih sukoba vođenih na tlu Republike Hrvatske u drugoj polovici 1991. kada se oružanoj pobuni odmetnutih hrvatskih Srba protiv legalno izabrane vlasti u Zagrebu otvoreno priključila Jugoslavenska narodna armija (JNA), zbog težine razaranja, brojnosti ljudskih stradanja,¹ kao i zbog gotovo potpunog fizičkog unište-

¹ Prema podatcima Vukovarske bolnice, koji su objavljeni u knjizi *Medicinska svjedočenja o vukovarskoj tragediji*, u srbijanskoj su agresiji na Vukovar poginule 1.624 osobe, dok je ranjeno bilo 2.557 osoba (riječ je o podatcima koje su djelatnici bolnice do 18. studenoga 1991., elektroničkim putem, telefonom ili telefaksom, dostavljali Ministarstvu zdravstva Republike Hrvatske). Glavni je sanitetski stožer u svojoj evidenciji do 19. studenoga 1991. imao 450 poginulih branitelja, 1.350 poginulih civila te 5.000 osoba koje su odvedene u srpske koncentracijske logore (većina najvećih logora se nalazila u Srbiji). U knjizi *Dimenzije zločina u Vukovaru 1991. godine* naveden je podatak o 1.100 poginulih civila u Vukovaru (među njima

nja grada Vukovara,² *Vukovarska bitka* zauzima posebno simboličko mjesto.³ Zaustavljanjem i angažiranjem znatnih srpskih snaga kod Vukovara, pri čemu se obrana toga grada i njegova šireg područja (u nepravilnom četverokutu: *Vukovar – Vinkovci – Županja – Ilok*) odvijala u izrazito neravnomjernom odnosu snaga između hrvatskih oružanih postrojbi s jedne i JNA i srpskih „teritorijalaca“ i paravojnih postrojbi s druge strane, kako glede angažiranog ljudstva tako, pa i više, u smislu naoružanja i druge vojne opreme, omogućena je uspješna obrana preostalog hrvatskog teritorija, odnosno, pružena je mogućnost pripadnicima Zbora narodne garde i Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske da se konsolidiraju, naoružaju i učvrste svoje dotadašnje pozicije. Dakako da je takva bitka prouzročila goleme ljudske gubitke na obje

---

i 86 djece), 600 poginulih hrvatskih branitelja te 2.500 ranjenih osoba. Konačno, u evidenciji 204. vukovarske brigade nalazi se 422 poginulih branitelja, 457 nestalih branitelja te 777 ranjenih branitelja (opširnije o prethodno navedenim podacima vidi u: Dražen Živić, „Posljedice srbijanske agresije kao odrednica poslijeratne obnove i razvitka Vukovara“, *Društvena istraživanja*, 17 (2008.), 1-2., 27-50.). Vojni je povjesničar Davor Marijan u časopisu *Vojna povijest* prenio podatke koje je pukovnik Ivan Grujić, pročelnik Uprave za zatočene i nestale Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti Republike Hrvatske, iznio 2006. na haškom suđenju Slobodanu Miloševiću, prema kojima je u Vukovaru „poginulo 1739 osoba od kojih 1436 muškaraca i 303 žene. Za većinu 1193 osobe utvrđen je status: 632 pripadnika oružanih snaga i policije, 97 pripadnika Civilne zaštite i 458 civila. Status ostalih nije poznat. Nestalih je bilo 353 (od kojih 1991. godine 332 osobe) od čega 178 branitelja, 56 pripadnika Civilne zaštite, 115 civila, a za 4 nije utvrđen status. Zatočenih je bilo 2796, od kojih 126 žena“ (Davor Marijan, „Obrana Vukovara fanatizam za JNA“, *Vojna povijest, magazin za vojnu povijest*, posebni broj, Večernji list, Zagreb, studeni 2011., 8.). Prema podacima iz studenog 2011., od ukupno 446 osoba koje su se nalazile na popisu nasilno odvedenih, zatočenih i nestalih osoba s područja Vukovarsko-srijemske županije, njih 306 je imalo prijeratno prebivalište u gradu Vukovaru (*Vukovarske novine*, broj 494, Vukovar, 11. studenoga 2011.) Procjenjuje se da je od 5.000 osoba koje su bile zarobljene i nasilno odvedene nakon prestanka organizirane obrane i ulaska jedinica JNA i srpskih pobunjenika u grad, približno polovica ubijena „na licu mjesta“ (Velepromet, Ovčara, Dalj, Borovo, „drvena pijaca“...). Na širem području Vukovara ekshumirano je 1.232 tijela žrtava rata – najviše na vukovarskom Novom groblju (938), gdje se danas nalazi Memorijalno groblje žrtava iz Domovinskog rata, zatim na Ovčari (200), u drugim dijelovima Vukovara, u Borovu, Negoslavcima, Berku... Detaljnije vidjeti u: Ivan Grujić i Višnja Bilić, „Zatočeni, nestali i masovne grobnice: žrtve i dokazi zločina“, *Demografski kontekst i sociokulturne posljedice Domovinskog rata*, ur. D. Živić i I. Žebec (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb – Vukovar, 2009.), 29-43.

² Prema *Izješću* Državne komisije za popis i procjenu ratne štete iz 1999., izravna je materijalna ratna šteta na području grada Vukovara procijenjena na 9,5 milijardi kuna, od kojih se 4,6 milijardi ili 48,4% odnosi na ratne štete u gospodarstvu, 2,3 milijarde ili 24,2% na ratne štete na infrastrukturi te 2,6 milijardi kuna ili 27,4% na ratne štete na privatnoj imovini. Istodobno su utvrđene ratne štete na stambenom fondu grada, i to: 8.272 uništene ili oštećene kuće, 552 uništena ili oštećena višestambena objekta s ukupno 5.580 stanova, što znači da su u srbijanskoj agresiji na Vukovar ukupno uništena ili oštećena gotovo 13.852 stambena objekta, većina 4., 5. i 6. kategorije oštećenja. Detaljnije vidjeti u: Živić, „Posljedice srbijanske agresije kao odrednica poslijeratne obnove i razvitka Vukovara“, 27-50.

³ Josip Jurčević, „Povijesno značenje Vukovara ‘91.“, *Vukovar ‘91. – značenje, vrednote, identitet*, ur. J. Jurčević (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2000.), 11-18.

strane, a 1991. se istaknula kao godina najvećih ljudskih i demografskih gubitaka u Vukovaru i njegovom širem području.

Premda je od tadašnjih događaja prošlo punih dvadeset godina, problematika vezana uz *fenomen Vukovara '91.* i *Vukovarsku bitku* još je itekako živa i zastupljena kako u hrvatskom, tako i u srpskom javnom životu te u akademskoj zajednici. Među mnogim nepoznanicama pa i kontroverzama koje postoje o *Vukovarskoj bitci*, i uopće zbivanjima tijekom 1991. u Vukovaru i na vukovarskom području, jest i pitanje broja poginulih, ubijenih, nasilno odvedenih, zatočenih i nestalih osoba, posebice Srba, kako onih s prijeratnim prebivalištem na tom području (bivšoj Općini Vukovar), tako i onih koji su u jedinicama JNA i drugim postrojbama na to područje došli iz drugih dijelova Hrvatske, Bosne i Hercegovine (BiH) i Srbije. Naime, u akademskoj i široj javnosti spominje se da je tijekom napada na Vukovar poginulo nešto više od tisuću (neslužbeni izvori JNA), do 10 ili čak 15 tisuća pripadnika JNA i srpskih „teritorijalaca“.⁴ Riječ je očito o prevelikom rasponu koji zahtjeva sustavnija i detaljnija istraživanja.

Cilj je ovoga rada, na temelju dostupnih, no zasigurno necjelovitih, pa i relativno nepouzdanih podataka, pokušati barem na orijentacijskoj razini prikazati i interpretirati veličinu i strukturu ratnoga mortaliteta srpskog stanovništva bivše Općine Vukovar, te na taj način dati prilog poznavanju izravnih i ukupnih demografskih ratnih gubitaka vukovarskog područja tijekom 1991. i *Vukovarske bitke*, ali i Hrvatskog domovinskog rata u cijelosti.

Osnovni problem u obradi ove doista značajne istraživačke teme predstavlja nedostatak, odnosno nedostupnost ključnog arhivskog gradiva, kao i statističko-demografske dokumentacije srpske provenijencije, posebice spisa nastalih radom rodova i službi JNA.⁵ Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata (dalje: Centar) čuva velik dio arhivskog i drugog

⁴ Detaljnije vidjeti u: Branko Borković, *Rušitelj ustavnog poretka* (Meditor, Udruga hrvatskih dragovoljaca domovinskog rata Zagreb, Zagreb, 1995.), Mile Dedaković Jastrebović, Alenka Mirković i Davor Runtić, *Bitka za Vukovar*, Drugo prošireno i dopunjeno izdanje (Neobična naklada, Vinkovci, 2000.), Josip Jurčević, „Vukovarski otpor srpskoj ratnoj agresiji na Hrvatsku 1991...“, *Društvena istraživanja*, 2 (1993.), 2-3., 479-499., Davor Marijan, *Bitka za Vukovar* (Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Zagreb – Slavonski Brod, 2004.), Tomislav Stockinger, *Vukovar grad koji je obranio Hrvatsku. Jedan prikaz najsudbonosnije bitke hrvatske povijesti* (NTD Mato Lovrak, Zagreb, 2004.), Stjepan Sučić i Dražen Živić, „Značenje Vukovarske bitke u stvaranju i obrani hrvatske države“, *Vukovar – hrvatska baština i perspektive razvoja*, ur. D. Živić i I. Žebec (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb – Vukovar, 2007.), 73-96.

⁵ Haški je tribunal u posljednjih nekoliko godina na svojim internetskim stranicama objavio niz dokumenata JNA, koji su korišteni kao dokazni materijali u postupcima koji su se pred tim sudom vodili protiv pojedinih srbijanskih političkih i vojnih rukovodilaca (kao i pojedinih vođa pobunjenih hrvatskih i bosanskohercegovačkih Srba) iz 1990-ih, no među njima se (što jedan od autora, budući da je u međuvremenu iscrpno pretražio digitalni arhiv haškog tribu-

gradiva Republike Srpske Krajine (RSK), zarobljenog tijekom i nakon provedenih oslobodilačkih operacija „Bljesak“ i „Oluja“ u svibnju, odnosno u kolovozu 1995. Unutar toga arhivskog materijala, dakako, postoje i dokumenti koji se izravno tiču Vukovara i vukovarskog područja te zbivanja iz ratne 1991. Ovdje se posebice radi o gradivu koje se odnosi na postrojbe vukovarske Teritorijalne obrane (TO) koje su, pod kontrolom srpskih vlasti i JNA, djelovale tijekom 1991. na području bivše Vukovarske općine, prije svega na liste poginulih i ranjenih pripadnika tih jedinica, s osnovnim podacima o njihovom stradavanju, kao i o članovima njihovih obitelji. Centar, osim toga, čuva i solidnu zbirku tiskovina koja sadrži izdanja visokotiražnih srpskih listova iz promatranog razdoblja, te svakako može biti od pomoći u istraživanju ove tematike. Navedene izvore, zajedno s podacima o žrtvama i stradalnicima rata na području RSK, Centar analitičko-informatički obrađuje u sklopu projekta „Izravni demografski gubitci u Domovinskom ratu“, te su isti, premda nepotpuni, poslužili i kao osnova za ovaj rad.

Grad Vukovar i bivša Vukovarska općina uoči rata 1991.

Općina Vukovar⁶ imala je prema popisu stanovništva iz 1991. ukupno 84.189 stalnih stanovnika (1,8% ukupnog stalnog stanovništva Republike Hrvatske), od kojih 36.910 Hrvata (43,8%) i 31.445 Srba (37,4%), kao i 6.124 osobe koje su se izjasnile Jugoslavenima (7,3%), uz 9.710 ostalog stanovništva, uključujući i kategoriju „nepoznato“ (11,5%).⁷ Od 29 naselja u sastavu općine, Hrvati su imali većinu u 16, Srbi u 10, Rusini (i Ukrajinci) u dva, te Mađari u jednom naselju. Grad Vukovar je iste godine imao ukupno 44.639 stalnih stanovnika (53,0% ukupnog stalnog stanovništva tadašnje Vukovarske općine), od kojih 21.065 Hrvata (47,2%), 14.425 Srba (32,3%), 4.355 Jugoslavena (9,8%) te 4.794 ostalog (uključujući i nepoznate) stanovništva (10,7%).⁸

---

nala, može potvrditi) ne nalaze relevantni podatci koji se tiču stradavanja vojnika JNA kao i drugih srpskih jedinica na vukovarskom bojištu tijekom 1991.

⁶ Riječ je o Općini Vukovar prema upravno-teritorijalnom ustrojstvu Hrvatske koje je na snazi bilo do kraja 1992. i uvođenja županijskoga sustava. Bivša općina Vukovar prostirala se na 606 četvornih kilometara (1,1% ukupne kopnene površine Republike Hrvatske) te je imala ukupno 29 naselja, s prosječnom gustoćom naseljenosti od 138,9 stanovnika na četvorni kilometar (popis 1991.), što je tada bilo značajno iznad hrvatskoga prosjeka. Nakon reorganizacije teritorijalnog sustava Hrvatske i osnivanja županija najveći dio teritorija (28 naselja) bivše Vukovarske općine ušao je u sastav Vukovarsko-srijemske županije (izuzetak je samo naselje Klisa koje je postalo sastavnicom Grada Osijeka, pa je ušlo u upravno-teritorijalni obuhvat Osječko-baranjske županije), a sam je Vukovar postao županijsko središte.

⁷ Prema: Popis stanovništva 1991., Narodnosni sastav stanovništva Hrvatske po naseljima, Dokumentacija 881, RZSRH, Zagreb, 1992.

⁸ U Vukovaru je 1991. živjelo 57,1% svih Hrvata u tadašnjoj Općini Vukovar, 45,9% svih Srba, 71,1% svih Jugoslavena te 49,4% ostalog stanovništva (prema: Popis stanovništva 1991.,

Prethodni podaci upućuju na zaključak da su neposredno prije agresije na Hrvatsku Vukovarska općina i sam grad Vukovar imali heterogeni (pretežno bimodalni) nacionalni sastav stanovništva, u kojemu su relativnu većinu imali Hrvati, ali su i Srbi s trećinom udjela u ukupnom stanovništvu predstavljali značajnu etnodemografsku komponentu.

Ne ulazeći detaljnije u sve demografske aspekte ratnih zbivanja na vukovarskom području, ipak treba naglasiti da je prijeratni nacionalni sastav stanovništva toga kraja bio važnom odrednicom rata i ratnih posljedica, napose kada je riječ o prisilnim ratnim migracijama i politici etničkoga čišćenja koju su JNA i srpske vlasti provodile od jeseni 1991. nad hrvatskim i drugim nesrpskim stanovništvom u tamošnjim okupiranim mjestima („padom“ Vukovara 18. studenoga, odnosno Borova naselja 19. studenoga 1991., sva su se naselja bivše Vukovarske općine našla pod srpskom okupacijom).⁹ Također, naselja promatranog prostora koja su imala prijeratnu većinu srpskog stanovništva ubrzo su postala „jezgrom“ srpske pobune; JNA je naoružavala tamošnje stanovništvo te oko tih naselja stvarala tzv. tampon zone štiteći pobunjenike od intervencije hrvatskih redarstvenih snaga; u njih su dolazile i smještale se paravojne postrojbe i iz tih su mjesta kretali napadi prema Vukovaru i drugim naseljima s većinskim hrvatskim ili drugim nesrpskim stanovništvom. U tom se kontekstu u naročito nepovoljnom položaju nalazio sam grad Vukovar, jer je on sa sjeverozapada, zapada i juga bio okružen selima s izrazitom većinom Srba, sa sjevera rijekom Dunav kao graničnom zonom prema Srbiji, dok su se samo prema istoku i jugozapadu nalazila mjesta s većinom hrvatskoga stanovništva.¹⁰

U Vukovaru, te u naseljima iz njegova neposrednog okruženja (Bogdanovci, Borovo, Vera, Trpinja, Bobota, Bršadin, Lipovača, Pačetin, Negotlavci, Sotin, Petrovci i Grabovo), prema rezultatima popisa iz 1991., živjelo je ukupno 64.612 stalnih stanovnika (76,7% stanovništva bivše Vukovarske općine), odnosno, 4.970 stanovnika prosječno po naselju.¹¹ Narodnosnu strukturu stanovništva navedenih 13 mjesta činili su: Hrvati (24.082) s 37,3%, Srbi (28.519) s 44,1% te ostali i nepoznato (12.011) sa 18,6% ukupnog stanovništva. To znači da su prijeratnu relativnu većinu ukupnog stanovništva na tom

---

Narodnosni sastav stanovništva Hrvatske po naseljima, Dokumentacija 881, RZSRH, Zagreb, 1992.)..

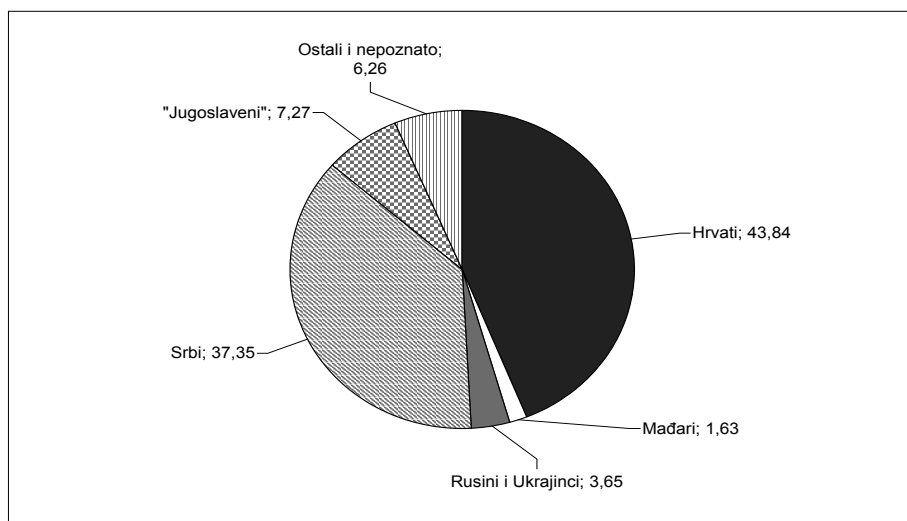
⁹ Gradsko središte Vukovara i Vukovarska bolnica okupirani su 18. studenoga 1991., dok je oružani otpor pripadnika hrvatskih postrojbi u Borovu naselju, koje je nakon 2. studenoga i okupacije prigradskog naselja Lužac bilo faktički odvojeno od središta Vukovara, konačno skršen dan kasnije, 19. studenoga 1991.

¹⁰ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 46.

¹¹ Izuzmemo li iz analize Vukovar, onda je u preostalih 12 naselja živjelo ukupno 19.973 stalnih stanovnika, tj. prosječno 1.664 stanovnika po naselju.

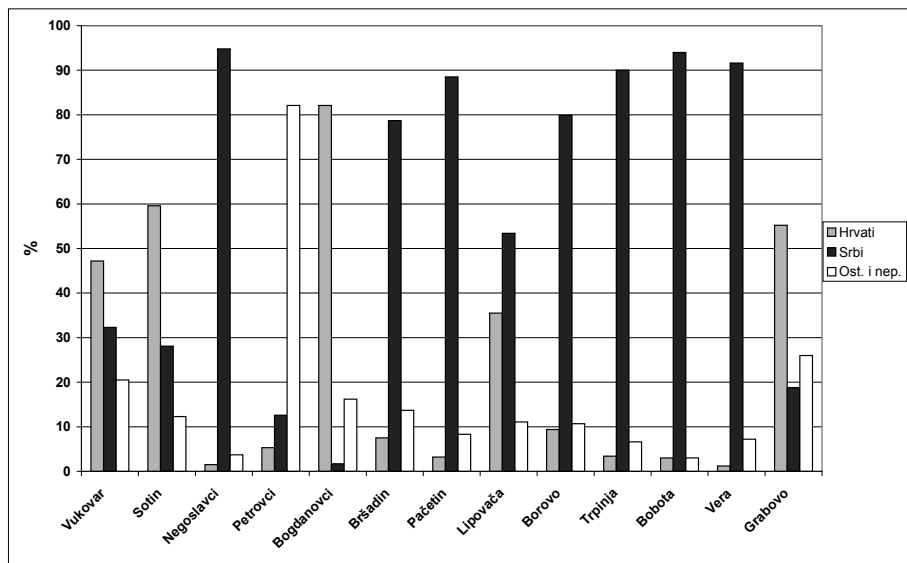
prostoru imali Srbi. U nacionalnoj strukturi naselja Vukovar i Bogdanovci, većinu su, i to gotovo apsolutnu, imali Hrvati (48,0%), Srbi su činili 31,6%, a ostali i nepoznato 20,4% ukupnog stanovništva tih naselja. Od 18.860 stanovnika koji su 1991. živjeli u preostalim 11 naselja koja su činila ruralni „prsten“ oko Vukovara (22,4% stanovništva Općine Vukovar), Hrvata je bilo 2.103 (11,2%), Srba 14.075 (74,6%), a ostalih i nepoznato 2.682 (14,2%). Od 11 mjesta koja su okruživala Vukovar i Bogdanovce, većinu Srba u ukupnom stanovništvu imalo je čak njih osam, i to: Negoslavci, Bršadin, Pačetin, Lipovača, Bobota, Trpinja, Borovo i Vera. U njima je 1991. živjelo ukupno 16.055 stanovnika (19,1% stanovništva bivše Vukovarske općine), od kojih Srba 13.504 (84,1%), Hrvata – svega 1.140 (7,1%) te ostalih i nepoznato 1.411 (8,8%). U svega dva naselja (Sotin i Grabovo) većinu su imali Hrvati, a u samo jednom naselju (Petrovci) ostali (Rusini).¹²

Dijagram 1. Nacionalni sastav stanovništva (u %) Općine Vukovar prema popisu iz 1991.

¹² Detaljnije vidjeti u: Dražen Živić, „Odabrane vojno-geografske odrednice obrane Vukovara 1991. godine“, *Vukovarski zbornik*, 6 (2011.), 208-224.

Dijagram 2. Nacionalna struktura (u %) stanovništva Vukovara i okolnih naselja prema popisu iz 1991.

Evidentiranje vojnika i civila srpske nacionalnosti koji su smrtno stradali tijekom 1991.

Prema prvotnom operativnom planu Generalštaba JNA, napad na Vukovar i vukovarsko područje trebalo je izvesti osnovnim snagama koje su se sastojale od jedinica dvaju korpusa JNA, pod zapovjedništvom Komande 1. vojne oblasti JNA sa sjedištem u Beogradu i to: 12. novosadskog, koji je imao napredovati sa sjevera, i 17. tuzlanskog, koji je operirao na prostoru južnog dijela tadašnje Vukovarske općine.¹³ Tim su snagama, kada je postalo očito da ne mogu osvojiti grad, tijekom cijele bitke pridodavane brojne druge postrojbe JNA, popunjene uglavnom rezervistima s područja Republike Srbije, od kojih posebice valja istaknuti Gardijsku motoriziranu brigadu Saveznog sekretarijata za narodnu obranu iz Beograda,¹⁴ kao, kako se tada smatralo, elitnu jedinicu Armije, opremljenu najboljim naoružanjem i najobučenijim

¹³ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 25.

¹⁴ Ulogu Gardijske brigade u „deblokadi“ Vukovara nedavno je opisao Veselin Šljivančanin, tada major JNA i „oficir za bezbednost“ brigade; kasnije procesuiran na Haškom sudu za zločin na Ovčari. Šljivančanin u knjizi ne donosi konkretne brojke, ali na više mjesta ističe velike gubitke koje su u borbama u Vukovaru pretrpjeli pripadnici Gardijske brigade (Veselin Šljivančanin, *Sine budi čovek* /Beograd: Službeni glasnik, 2012./).

ljudstvom, te 1. proletersku gardijsku mehaniziranu diviziju, pojačanu 252. oklopnom brigadom, 130. motoriziranom brigadom, 453. mehaniziranom brigadom, itd.¹⁵ JNA je, uz to, naoružala i opremila TO u većinskim srpskim naseljima tadašnje Vukovarske općine, kao i u gradskim četvrtima Vukovara u kojima je prevladavalo srpsko stanovništvo, pa su na taj način, između ostalih, oformljeni odredi TO u Trpinji, Borovu, Negoslavcima, te u vukovarskoj gradskoj četvrti Petrovoj Gori. Armija je time stvorila operativno-logističku osnovicu za napad na grad Vukovar i njegovo buduće zaposjedanje.¹⁶

Najveći problem pri određivanju točnog broja smrtno stradalih srpskih vojnika i civila tijekom 1991., a napose u *Vukovarskoj bitci*, predstavlja upravo nedostatak dokumenata gore spomenutih postrojbi JNA, koje su, ne izuzimajući ulogu „teritorijalaca“ u sukobu, ipak podnijele najveće gubitke, jer su napadale na glavne točke obrane grada. Ovo se gradivo danas čuva u Republici Srbiji te je u potpunosti nedostupno hrvatskim istraživačima. Isto tako, valja napomenuti kako se na vukovarskom bojnopolju, posebice u razdoblju od kolovoza do studenog 1991., nalazio i velik broj pripadnika raznih dobrovoljačkih postrojbi iz Srbije, poput „Belih orlova“, 1. srpskog dobrovoljačkog odreda „Dušan Silni“ iz Sremske Mitrovice, ili „Srpske dobrovoljačke garde“ Željka Ražnatovića–Arkana, kojih je, prema svjedočanstvima sudionika sukoba, također puno stradalo, no o njihovoj pogibiji ne postoje precizne evidencije, a ako i postoje, hrvatski znanstvenici trenutno do njih ne mogu doprijeti. Dakako, sve te jedinice sudjelovale su u borbama pod zapovjedništvom JNA, pa bi evidencija njihovih gubitaka mogla biti pohranjena s ostalim gradivom JNA. Prethodno navedeno ukazuje da je istraživanje ratnog mortaliteta i ukupnih demografskih ratnih gubitaka do kojih je došlo tijekom 1991., i naročito *Vukovarske bitke*, napose na „srpskoj strani“, još uvijek znanstveno „otvorena“ tema.

Također, vrlo je vjerojatno kako je dio značajne dokumentacije, koja se ticala uloge postrojbi TO bivše Vukovarske općine u sukobu 1991., izvučen s područja istočne Slavonije tijekom trajanja procesa mirne reintegracije Hrvatskoga Podunavlja, odnosno u razdoblju od 1996. do 1998., te uništen ili vjerojatnije sklonjen na teritorij tadašnje Savezne Republike Jugoslavije. No, zahvaljujući tome što su sve vojne i civilne službe koje su djelovale na privremeno okupiranom prostoru istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema izvješća o stradanjima i obiteljima stradalih u sukobu slale u Knin, kao upravni centar tadašnje RSK, sa svrhom stvaranja preciznih evidencija i možebitnih ostvarivanja prava na invalidnine članova obitelji poginulih boraca i civila, imamo barem neko uporište u izvorima za raspravu o broju poginulih i nestalih srpskih vojnika i civila u promatranom razdoblju. Naime, budući da je

¹⁵ *Isto*, 27.

¹⁶ *Isto*, 299.

Knin 1995. oslobođen u iznimno kratkom roku, vlasti RSK nisu uspjele uništiti ili ponijeti sa sobom ovu dokumentaciju prilikom evakuacije te je ista gotovo u potpunosti pala u ruke hrvatske države, koja ju je, pak, predala Centru na daljnju obradu i sređivanje. Među postojećim se gradivom, kao najznačajniji dokumenti vezani uz bilježenje srpskih gubitaka na vukovarskom bojištu tijekom 1991., ističu spisi Opštine Vukovar iz 1992. i 1993., poput „Spiska poginulih boraca po mesnim zajednicama“, ili „Spiska porodica palih boraca rata 1990.–1992. godine korisnika porodične invalidnine“, kao i „Spiska dece poginulih boraca s područja Istočne Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema“.¹⁷

Osnovna karakteristika ovoga arhivskog gradiva jest da pruža tek osnovne podatke o poginulim osobama, pripadnicima srpske TO bivše Vukovarske općine i civilima, no prilično je manjkavo što se tiče opisa i načina pogibije istih. Tako se, primjerice, navode datum i mjesto stradanja, no ne i okolnosti koje su do njega dovele. Izniman slučaj dokumenata JNA o pogibiji njezinih pripadnika u *Vukovarskoj bitci* predstavljaju izvješća o stradanjima ročnih vojnika, mobiliziranih na području koje se tada nalazilo pod ingerencijom organa Srpske autonomne oblasti (SAO) Krajine,¹⁸ npr. na Baniji, Kordunu i Lici, a koja su sa svrhom vođenja evidencije poslana općinskim organima, posebice matičnim uredima, radi upisa činjenice smrti u matične knjige umrlih pojedinih mjesta. Nažalost, ovakvih je primjera u sačuvanom gradivu relativno malo.

S druge strane, Centar posjeduje, kao što je spomenuto, prilično bogatu zbirku tiskovina, koja u svom sastavu ima sačuvan određeni broj listova iz tadašnjeg razdoblja, poput beogradske *Borbe*, *Politike* ili *Narodne Armije*, u kojima je moguće pronaći informacije o stradanjima kod Vukovara, u vidu članaka ili osmrtnica. Centar također raspolaže i izdanjima lista *Borovo*, koji je tiskan u razdoblju mirne reintegracije Hrvatskoga Podunavlja 1996. i 1997., a sadrži zanimljive ali prilično šture podatke o pogibiji ili nestanku osoba srpske nacionalnosti u Vukovaru 1991., posebice u člancima pod naslovom „Prve civilne žrtve hrvatskog režima“, „Nestala lica srpske nacionalnosti pre-

¹⁷ Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata (HMDCDR), Paradržavne i paravojne postrojbe na okupiranom teritoriju Republike Hrvatske, kut. 404, RSK, Opština Vukovar, Spisak dece poginulih boraca s područja Istočne Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema, 1992.; kut. 547, RSK, Opština Vukovar, Spisak poginulih boraca po mesnim zajednicama, 19. januara 1993.; kut. 4252, RSK, Opština Vukovar, Spisak porodica palih boraca rata 1990. - 1992. godine korisnika porodične invalidnine, 1992.

¹⁸ Pobunjeni hrvatski Srbi su tijekom 1990. i 1991. osnovali tri autonomne oblasti na teritoriju Republike Hrvatske i to: SAO Krajinu (22. prosinca 1990.), SAO Zapadnu Slavoniju (12. kolovoza 1991.) i Autonomnu oblast Slavoniju, Baranju i Zapadni Srem (25. lipnja 1991.; koja će potom, 25. rujna 1991., biti preimenovana u Srpsku oblast Slavoniju, Baranju i Zapadni Srem), koje su se u drugoj polovici prosinca 1991. ujedinile u Republiku Srpsku Krajinu, sa službenim sjedištem u Kninu.

ma evidenciji SUP-a Vukovar“, te „Lica srpske nacionalnosti stradala u Vukovaru 1991. godine“. ¹⁹ Ove je izvore, dakako, zbog dvojbene vjerodostojnosti i manjka detaljnijih podataka, nužno rabiti s krajnjim oprezom.

Za pohranu podataka o žrtvama i stradalnicima rata na području Republike Hrvatske koje se od 1990. do 1995. nalazilo pod kontrolom pobunjenih lokalnih Srba, Centar koristi posebnu računalnu aplikaciju („bazu“), čije su osnovne odrednice: ime; prezime; ime oca; nacionalnost; datum rođenja; mjesto rođenja; općina rođenja; adresa, mjesto i općina prebivanja; slika poginulog (u velikoj mjeri nije dostupna); obrazovanje; zanimanje; status (pripadnik Hrvatske vojske/HV, pripadnik JNA i paravojnih postrojbi, civil, ostalo); spol; jedinstveni matični broj građana (JMBG); razdoblje stradanja; datum i mjesto stradanja; način stradanja (nestao, poginuo, ubijen, umro, samoubojstvo, smrt poslije ranjavanja, zatočen, itd.); okolnosti stradanja (kod kuće, u borbi, u logoru, u zatvoru, u zbjehu, prilikom bombardiranja, itd.); počinitelj (HV, JNA i paravojne postrojbe, nepoznato, ostali); bilješke o žrtvi; bilješke o stradanju i bilješke o izvoru.

Osnovna zadaća pri istraživanju ove tematike bila je, dakle, pokušati usporednom analizom korištenih izvora, tj. arhivskoga gradiva RSK i dostupnih tiskovina srpske provenijencije, unesenih u gore spomenutu „bazu podataka“, doći do što je moguće točnijih i preciznijih podataka i indikatora o poginulim pripadnicima JNA, TO i civilnog stanovništva srpske nacionalnosti s prijeratnim prebivalištem na području bivše Općine Vukovar tijekom 1991., napose tijekom *Vukovarske bitke*. Zbog svoje neistraženosti, ova je problematika i dalje znanstveno relevantna tema koja pridonosi cjelovitijem promišljanju složenih političko-povijesnih zbivanja na području bivše Vukovarske općine, a time i Hrvatske u cijelosti, vezanih uz srbijansku oružanu agresiju na Republiku Hrvatsku (i Vukovar, odnosno vukovarsko područje).

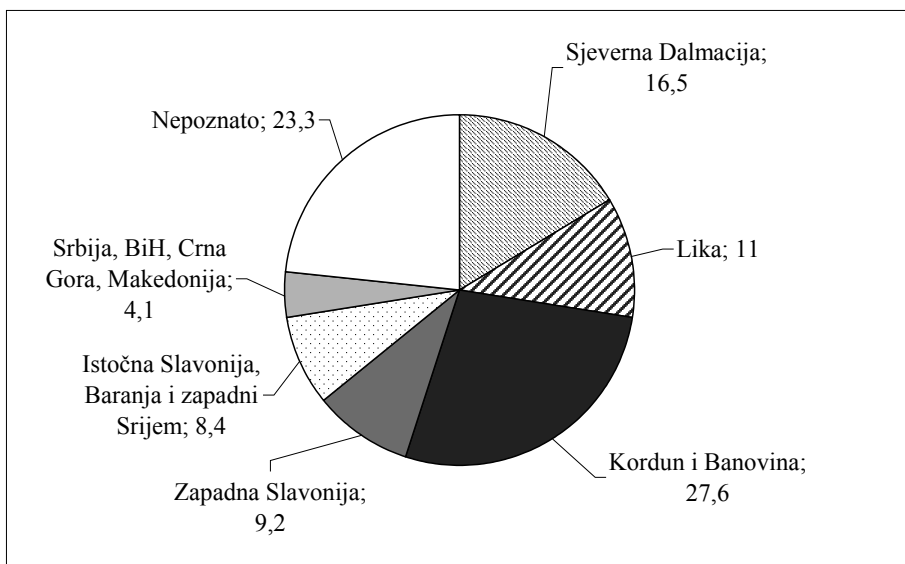
Gubitci srpskih snaga i civilnog stanovništva na temelju arhivskog gradiva RSK i pisanja tiskovina srpske provenijencije iz 1990-ih

Prije nego što iznesemo podatke o smrtno stradalim i nestalim osobama srpske nacionalnosti (vojnici i civilima) s prijeratnim prebivalištem na području bivše Općine Vukovar tijekom 1991., sažeto ćemo prezentirati dosadašnje rezultate istraživanja Centra o istovjetnoj problematici koji su ustanovljeni upisom/analizom izvora i arhivskih dokumenata RSK, a odnose se na cijeli teritorij te tvorevine. Tako je do 1. studenog 2011. u „računalnu

¹⁹ Vidjeti u: „Lica srpske nacionalnosti stradala u Vukovaru“, *Borovo* (Borovo naselje), br. 3240 (oktobar 1996.), 6-7.; „Nestala lica srpske nacionalnosti prema evidenciji SUP-a Vukovar“, *Borovo*, br. 3240 (oktobar 1996.), 5-6.; „Prve civilne žrtve hrvatskog režima“, *Borovo*, br. 3240 (oktobar 1996.), 5.

bazu“ Centra upisano ukupno 5.099 poginulih osoba i 1.128 osoba umrlih prirodnom smrću (sveukupno 6.227 osoba), od kojih: 5.651 Srbin (90,7%), 384 Hrvata (6,2%), 60 Muslimana-Bošnjaka (1,0%), 14 Mađara (0,2%), po jedan Slovenac, Rom i Talijan te 115 osoba ostalih nacionalnosti (1,8%). Od potonjih je, pak, 1.026 osoba ili 16,5% bilo s područja sjeverne Dalmacije, 687 osoba ili 11,0% s područja Like, 782 osobe ili 12,6% s područja Korduna, 934 osobe ili 15,0% s područja Banovine, 571 osoba ili 9,2% s područja zapadne Slavonije te 525 osoba ili 8,4% s područja istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema. Uz navedeno, dokumentirano je i 135 smrtno stradalih osoba ili 2,2% s prijeratnim prebivalištem na području Republike Srbije, 101 osoba ili 1,6% iz BiH te po devet osoba iz Crne Gore i Makedonije. Za čak 1.448 smrtno stradalih osoba (23,3%) podatci o prijeratnom prebivalištu na temelju dostupnog gradiva nisu poznati.

Dijagram 3. Struktura (u %) ukupnog broja poginulih i umrlih prirodnom smrću prema arhivskom gradivu RSK po regijama i državama prijeratnog prebivališta

Prema trenutnoj je evidenciji Centra, tijekom 1991., uključujući i razdoblje prije i poslije same *Vukovarske bitke*, smrtno stradalo 350 osoba srpske nacionalnosti koje su imale prebivalište na području prijeratne Vukovarske općine (riječ je o 6,9% od ukupnoga broja poginulih u RSK prema obradi Centra). Od toga broja, 203 osobe ili 58,3% bile su pripadnici srpske TO s područja grada Vukovara i okolnih naselja, dok je 147 smrtno stradalih osoba ili 41,7% bilo civila.

Naseljska je distribucija poginulih srpskih „teritorijalaca“, prema prijeratnom prebivalištu, bila sljedeća: 99 smrtno stradalih osoba bile su iz Vukovara (48,8%), tri iz Bapske (1,5%), četiri iz Berka (2,0%), šest iz Bobote (3,0%), 32 iz Borova (15,8%), osam iz Bršadina (3,9%), tri iz Čakovaca (1,5%), pet iz Iloka (2,5%), tri iz Lipovače (1,5%), dvije iz Lovasa (1,0%), jedna iz Mohova (0,5%), devet iz Negoslavaca (4,4%), tri iz Pačetina (1,5%), pet iz Sotina (2,5%), jedna iz Svinjarevaca (0,5%), jedna iz Šarengrada (0,5%), šest iz Tovarnika (3,0%), 11 iz Trpinje (5,4%) i jedna iz Vere (0,5%).²⁰ Drugim riječima, 104 poginula „teritorijalca“ ili 51,2% imalo je prijeratno prebivalište izvan grada Vukovara, tj. u nekom od drugih naselja bivše Vukovarske općine.

Prema „Spisku poginulih boraca po mesnim zajednicama“ Opštine Vukovar, kao i „Spisku dece poginulih boraca s područja Istočne Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema“, prvo poginulo lice na ovom prostoru bio je pripadnik TO iz Bršadina Stevan Inić (rođen 1927. u Zapužanima, u benkovačkom kraju), koji je smrtno stradao 1. svibnja 1991. u svome selu.²¹ Zanimljivo je da se u listu *Borovo*, br. 3240, u tekstu „Prve civilne žrtve hrvatskog režima“, Stevan Inić navodi kao civilna žrtva, dok je u *Veritasovoj* evidenciji Save Štrpca u smislu statusa evidentiran kao poginuli vojnik.²² Potonje, dakako, upućuje na oprez pri korištenju i interpretaciji ovih izvora. U svibnju 1991. stradalo je još dvoje srpskih „teritorijalaca“, među kojima i samozvani borovski vojvoda Vukašin Šoškočanin, koji se 15. svibnja utopio (!) u rijeci Dunav, pod do današnjeg dana nerazjašnjenim okolnostima. U lipnju je stradalo također troje pripadnika srpske TO, a u srpnju još njih šestero, od toga polovica u borbi s hrvatskim snagama u sjeverozapadnom dijelu Vukovara poznatijem pod nazivom Borovo naselje, 4. srpnja 1991.²³ Dakle, do kraja srpnja 1991., prema dostupnom arhivskom gradivu, smrtno je stradalo 12 pripadnika srpske TO Vukovara ili 5,9% od njihova ukupnog broja poginulih.

Usljed sve snažnijih sukoba, u kolovozu raste broj poginulih srpskih „teritorijalaca“ te ih je u tome mjesecu stradalo četrnaestero (6,9%).²⁴ Rujan je,

²⁰ HMDCDR, Izravni demografski gubiteci u Domovinskom ratu, Računalna baza podataka.

²¹ HMDCDR, Paradržavne i paravojne postrojbe na okupiranom teritoriju Republike Hrvatske, kut. 547, RSK, Opština Vukovar, Spisak poginulih boraca po mesnim zajednicama, 19. januara 1993.; kut. 404, RSK, Opština Vukovar, Spisak dece poginulih boraca s područja Istočne Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema, 1992.

²² Prema: <http://www.veritas.org.rs/spiskovi/nestali/poginuli...> (pristup stranici ostvaren 12. srpnja 2012.).

²³ HMDCDR, Paradržavne i paravojne postrojbe na okupiranom teritoriju Republike Hrvatske, kut. 547, RSK, Opština Vukovar, Spisak poginulih boraca po mesnim zajednicama, 19. januara 1993.; kut. 404, RSK, Opština Vukovar, Spisak dece poginulih boraca s područja Istočne Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema, 1992.

²⁴ *Isto*, kut. 4252, RSK, Opština Vukovar, Spisak porodica palih boraca rata 1990.-1992. godine korisnika porodične invalidnine, 1992.

pak, bio koban za 58 pripadnika TO (28,6%), a u listopadu je, u žestokim borbama, stradalo njih 53 (26,1%). U studenom su, do pada grada, poginula još 53 srpska vojnika (26,1%), dok je u prosincu živote izgubilo daljnjih jedanaestero (5,4%), dok za dva smrtno stradala „teritorijalca“ nije poznat datum pogibije/smrti.²⁵ Ukupno su, ravnajući se kriterijima „računalne baze“ Centra, pod raznim okolnostima smrtno stradala 183 srpska vojnika – „teritorijalca“ (90,1%), sedam ih je ubijeno u međusobnim obračunima, šestero se smatra nestalima, jedan je izvršio suicid, a šestero je preminulo u bolnicama nakon ranjavanja (ukupno 203 osobe).

Većina od 183 poginula vojnika živote je izgubila u izravnoj borbi protiv pripadnika hrvatskih oružanih postrojbi, petero je stradalo uslijed topničkih napada, dok je dvoje usmrćeno nepažnjom.²⁶ Što se tiče mjesta pogibije, u Berku je poginulo četvero pripadnika TO, u Boboti jedan, u Borovu troje, u Bršadinu petero, u Čakovcima dvoje, u Iloku jedan, u Lovasu jedan, u Negoslavcima troje, u Sotinu jedan, u Tovarniku dvoje, u Trpinji troje, a u Veri jedan „teritorijalac“;²⁷ što znači da je izvan samog grada Vukovara poginulo ukupno 25 pripadnika srpske TO ili 13,7%.

Nadalje, na području Borova naselja (sjeverozapadni dio Vukovara) smrtno je stradalo 56 pripadnika TO (30,6%), a na ostalim područjima grada Vukovara njih 97 (53,0%), od kojih najviše na Sajmištu (38), 11 na Mitnici, sedmero na Budžaku, petero na Lušcu, dvoje u Krivoj Bari, jedan na Priljevu, dok za ostale ne raspolažemo preciznijim informacijama.²⁸ Dakle, ukupno su u Vukovaru, prema obrađenim podacima, kao mjestu pogibije život izgubile 153 osobe, ili 83,6% svih smrtno stradalih vukovarskih srpskih „teritorijalaca“. Obradom izvora evidentirano je i 16 pripadnika regularne JNA, većinom ročnih vojnika, koji su poginuli u sukobima u Vukovaru i okolici 1991., kao i sedmero poginulih dobrovoljaca, uglavnom pripadnika Arkanove „Srpske dobrovoljačke garde“, no oni nisu predmetom analize u ovom radu.²⁹

Zanimljiva je i vremenska distribucija broja poginulih vukovarskih srpskih „teritorijalaca“ po određenim datumima, naročito tijekom *Vukovarske bitke*. Tako je 4. srpnja u Borovu naselju, prilikom vojnog „čišćenja“ ulica koje su bile zaposjednute od pripadnika srpskih paravojnih postrojbi, prema

²⁵ Isto.

²⁶ Isto.

²⁷ Isto.

²⁸ Isto.

²⁹ Vidjeti primjerice: HMDCDR, Paradržavne i paravojne postrojbe na okupiranom teritoriju Republike Hrvatske, kut. 230, Spisak poginulih pripadnika JNA, TO, Milicije i boraca SVK u oružanim sukobima 1991.–1994. s područja Banije; kut. 231, RSK, Štab TO Dvor, Podaci o poginulim borcima; kut. 574, RSK, SO Glina, Spisak porodica poginulih boraca Opštine Glina; „Za koga su Srbi ginuli?“ *Srpska reč* (Beograd), br. 41 (mart 1992.).

dostupnim dokumentima RSK, poginulo troje srpskih vojnika. Značajnije gubitke pripadnici vukovarskog TO su pretrpjeli 14. rujna 1991., prilikom pokušaja ovladavanja Borovim naseljem, kada ih je na Trpinjskoj cesti kao i kod punktova „Slon“ i „Koreja“, poginulo dvanaestero. Idućeg su dana, 15. rujna 1991., srpski „teritorijalci“, barem što se tiče podataka koje posjeduje Centar, imali najveće gubitke tijekom cijele agresije na Vukovar. Na području Borova naselja je poginulo šesnaestero, a na Sajmištu još troje pripadnika vukovarskog TO. Dana 16. listopada 1991., ponovno je pokušao opći napad na grad iz svih pravaca te je poginulo šestoro srpskih vojnika, vukovarskih „teritorijalaca“. Prilikom akcije osvajanja Lušca 2. studenog 1991. je, pak, smrtno stradalo dvanaestero srpskih „teritorijalaca“, od kojih sedmero u Borovu naselju, troje na prostoru Budžaka i dvoje na samom Lušcu.³⁰

Što se tiče civila srpske nacionalnosti poginulih tijekom trajanja borbi oko i u Vukovaru 1991., Centar raspolaže podacima za njih 147, koji su imali prijavljeno prebivalište na području prijeratne Vukovarske općine. Od spomenutog broja, 91 osoba bila je muškog (61,9%), a 56 osoba su bile ženskog spola (38,1%). Navedeni fakti gotovo isključivo potječu iz prethodno spomenutog lista *Borovo*, a kao izvor se navodi tadašnji Sekretarijat unutrašnjih poslova (SUP) Vukovar, odnosno njegova kartoteka. Za većinu smrtno stradalih se, nadalje, tvrdi kako su zatečeni nakon okupacije grada u vlastitim stanicama, na ulicama ili u privremenim grobnicama, te su potom identificirani i sahranjeni.³¹

Isto tako, list donosi, pozivajući se ponovno na izvore vukovarskog SUP-a, popis osoba srpske nacionalnosti (57 osoba), koje su nestale tijekom *Vukovarske bitke* 1991. i čija tijela naknadno nisu pronađena.³²

Ovi dokumenti, nažalost, sadrže prilično šture podatke o poginulima i nestalima. U njima se tako navode isključivo ime, prezime i ime oca, godina rođenja, adresa te godina stradanja žrtve. Oni, međutim, ne otkrivaju mjesto, okolnosti, kao ni točan datum pogibije ili nestanka pojedine osobe (štoviše, priređivači te publikacije, među ostalim, navode: „Moguće je takođe da su neki sa ovog spiska živi i da se nalaze negde izvan naše Oblasti, nama u ovom momentu nedostupni“), što svaku možebitnu daljnju analizu čini izuzetno

³⁰ HMDCDR, Paradržavne i paravojne postrojbe na okupiranom teritoriju Republike Hrvatske, kut. 404, RSK, Opština Vukovar, Spisak dece poginulih boraca s područja Istočne Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema, 1992.; kut. 547, RSK, Opština Vukovar, Spisak poginulih boraca po mesnim zajednicama, 19. januara 1993.; kut. 4252, RSK, Opština Vukovar, Spisak porodica palih boraca rata 1990. - 1992. godine korisnika porodične invalidnine, 1992.

³¹ „Lica srpske nacionalnosti stradala u Vukovaru“, *Borovo*, br. 3240 (oktobar 1996.), 6-7.; „Prve civilne žrtve hrvatskog režima“, *Borovo*, br. 3240 (oktobar 1996.), 5.

³² „Nestala lica srpske nacionalnosti prema evidenciji SUP-a Vukovar“, *Borovo*, br. 3240 (oktobar 1996.), 5-6.

kompleksnom, ako ne i nemogućom. Dakako, nedostaju i podatci o civilnim žrtvama stradalim tijekom 1991. i *Vukovarske bitke* u okolnim „srpskim“ selima bivše Vukovarske općine, a kojih je zacijelo bilo. Međutim, u korištenom arhivskom gradivu RSK, kao ni u dostupnim srpskim publikacijama iz 1990-ih, o njima nema podataka.

Umjesto zaključka

Na kraju ovoga rada moguće je zaključiti kako su historiografija i demografija, unatoč određenim pomacima učinjenim u posljednje vrijeme, još daleko od definitivnog rješavanja pitanja konačnog broja smrtno stradalih Srba 1991., naročito tijekom trajanja *Vukovarske bitke*, a posebice srpskih „teritorijalaca“ i civilnog stanovništva s prijeratnim prebivalištem na području Vukovara i bivše Vukovarske općine. Razlozi ovakvoga stanja leže, kao što je u tekstu već više puta napomenuto, u nedostatku arhivskog gradiva nastalog radom organa i službi JNA na vukovarskoj bojišnici. Ti dokumenti po svemu sudeći postoje, pa je moguće da ćemo u budućnosti, kada se s njih skine oznaka tajnosti te budu dostupni bilo hrvatskim bilo srpskim istraživačima, doći do konačne brojke o pogibiji vojnika JNA, srpske TO i srpskih paravojnih postrojbi u istočnoj Slavoniji i zapadnom Srijemu tijekom operacija vođenih 1991.

Pitanje broja civilnog stanovništva srpske nacionalnosti stradalog tijekom 1991. i posebno za trajanja *Vukovarske bitke*, s druge strane, čini se još kompleksnijim, pa je upitno hoće li on ikad biti u potpunosti utvrđen. Suočeni s takvim stanjem, znanstvenici su prisiljeni koristiti se dostupnim dokumentima i literaturom, dakako, uz veliki oprez kad je riječ o izvorima poput evidencija poginulih civila koje donosi list *Borovo*.

Konačni gubitci „srpske strane“ bivše Općine Vukovar tijekom 1991., a naročito u *Vukovarskoj bitci*, tek se moraju znanstveno utvrditi na temelju izvorne dokumentacije. Zato i ovaj rad, budući da je utemeljen samo na trenutno dostupnim podacima, treba promatrati isključivo kao prilog istraživanju ove veoma kompleksne, no istodobno i iznimno značajne i znanstveno više nego relevantne, zanimljive i još uvijek aktualne problematike.

Summary

WAR MORTALITY OF SERBS OF THE (FORMER) MUNICIPALITY OF VUKOVAR IN 1991 BASED ON ARCHIVAL RECORDS OF THE REPUBLIC OF SERB KRAJINA

Based on available data from the archival records of the Republic of Serb Krajina, stored and revised in the Croatian Memorial Documentation Centre of the Homeland War, the extent and the structure of war mortality of the Serbian population (members of the Serb Territorial Defence and civilians) of the former municipality of Vukovar are represented and interpreted as a contribution to knowledge of direct and total demographic war losses in the Vukovar area during 1991. According to the present (doubtlessly incomplete) records of the Centre, 350 persons of Serbian nationality who resided in the area of the pre-war municipality of Vukovar died during 1991, including the period of the battle of Vukovar. Of these, 203 persons or 58,0 % were members of the Serbian Territorial Defence of the area of Vukovar and the surrounding villages; 147 persons or 42 % were civilians. In addition to this, the archival records of the Republic of Serbian Krajina contain data on 57 missing persons. The final losses on the "Serbian side" during 1991, particularly in the battle of Vukovar (soldiers of the Yugoslav People's Army, members of the Vukovar Territorial Defence and Serbian voluntary paramilitary formations, civilians) are still to be scholarly ascertained on the basis of source documentation, in particular of archival records. Hence this paper, based only on currently available data from the archival records of the Republic of Serb Krajina, should be considered solely as a contribution to the research into this very complex and at the same time extremely significant and scientifically relevant issue.

(Prijevod sažetka: Mica Orban Kljajić)

Key words: Vukovar, war, Serbs, war mortality, demographic losses, Republic of Serb Krajina